

Litteratur

Fil. lic. LEIF CARLSSON:

Tre seklers Sverige

Svenskarnas historia är, i varje fall till väsentlig del, deras pengars. För ingen institution kan detta perspektiv vara naturligare än för Riksbanken; det är som sig bör att den ekonomiska aspekten är dominerande i den version av svenska folkets underbara öden som banken låtit utarbета till hugfästade av sitt eget trehundraårsjubileum.

Från stormakt till välfärdsstat (Rabén & Sjögren, 39: —) är den lite oroande titel som Kurt Samuelsson valt för sitt arbete. Visserligen smyckas pärmen av ett karolinskt lejon med tassan stödd på Lilla riksvapnet — men måste man inte trots detta frukta att möta en välsinnad skildring av vår historia, med krig och kungar, slott och brukspatroner och allt, som allenast den mörka fond mot vilken Per Albin Hanssons och Ernst Wigforss ljusgestalter i tidens fullbordan skall framträda?

Bekymren är obefogade. Kurt Samuelsson visar sig — måhända till någon överraskning för de läsare, och de torde vara de flesta, som känner honom endast som dagaktuell och polemisk skribent — ha en anmärkningsvärd förmåga att se det förflutna från dess egna förutsättningar, att leva sig in i det, och därmed att göra det levande för läsaren.

Inte minst gäller detta just behandlingen av stormaktstiden — framställningen börjar med året 1668, då Riksbanken startades för att ta hand om den kullbyterade Palmstruchska bankens konkursbo. Samuelsson är — på goda grunder — en smula irriterad över en äldre tids tendens att övervägande se sextonhundratalets ansträngningar på den ekonomiska politikens område som en kombination av naivitet och merkantilistisk halsstarrighet, tendensen att klandra Oxenstierna och Karl XI för att de inte hade läst Adam Smith. Verkliga förhållandet är, menar Samuelsson, att de stora linjerna i denna politik, exempelvis gynlandet av städerna och regleringen av bruksnäringen, måste betrak-

tas som i hög grad rationella utifrån givna förutsättningar och genomfördes med större smidighet och förnuft än vad man ofta velat tillskriva de agerande.

Ett genomgående, och högst sympatiskt, drag i Kurt Samuelssons historieskrivning är att han inte hemfaller åt moraliserande över den gamla onda tiden. Givetvis var den i många stycken ond och hård för de flesta; både sifferserier och ögonblicksbilder från skilda tider ger belägg för den saken. Samuelsson avböjer dock att tolka detta i anakronistiska indignationstermer: jordmagnaters brutalitet och manufakturägares snålhet har inte varit orsaken till att de flesta var fattiga och att de fattiga hade det svårt — orsaken har helt enkelt varit att folkhushållet faktiskt var fattigt. Att klaga över detta åtar föga mer än att klaga över vädret; i en till övervägande delen agrar ekonomi, farligt nära svältgränsen, som Sverige ännu fram på 1800-talet, var för övrigt klagan över fattigdomen i många fall alldeles bokstavligt en klagan över vädret.

Folk hade det svårt, men de fick det trots allt bättre. Samuelsson betonar i sin ypperliga skildring av industrialismens begynnelse, att industrialiseringen, trots trångboddhet, otrygghet, barnarbete och annat sådant, dock utan allt tvivel innebar en *förbättring* i jämförelse med det elände landsbygdens proletärer levde i. Mer än en förbättring: industrialiseringen var alldeles uppenbart helt nödvändig. Det skulle icke ha funnits någon som helst möjlighet att förhindra en direkt katastrofal nedpressning av levnadsstandarderna inom jordbruksnäringarna, om inte den folkökning som enligt Tegnér's berömda formel orsakades av "vaccinen och potäterna" kunnat kanaliseras till stadsnäringarna.

När Samuelsson så småningom kommer fram till välfärdsstaten kan han direkt gripa tillbaka på vad han själv många gånger sagt och skrivit. "Den obalanserade välfär-

den" heter sista kapitlet: det är nästan ordagrant som titeln på hans egen Galbraight-förkunnelse i stridsskriften "Välfärd i otakt" för ett antal år sedan.

Två ting, delvis men inte helt sammanhängande, synes mig vara av särskilt intresse i Samuelssons inventering av Sverige av i dag. Först och främst skissen till en teckning av det svenska Establishment, den styrande elit som "sträcker sig från statsministern till professorn, från storbankschefen till LO-ordföranden, från ambassadören till direktören för landskommunernas förbund, från chefredaktören för det konservativa huvudorganet till kommunistledaren". Träffande noterar Samuelsson, att denna maktstruktur bildar "ett slags speciell socialgrupp utanför och ovanför den vanliga socialgrupperingen" — en lika enkel som fruktbar idé.

Socialgrupperingen ägnar Samuelsson,

rimligt nog, en mycket stor uppmärksamhet. Han betonar starkt — när det gäller inkomstfördelningen något för starkt, vill det synas — att den s.k. klassutjämningen inte gått tillnärmelsevis så långt som man hoppats eller föreställt sig. Av allt att döma kommer vi under närmast överskådliga framtid att få en intensiv och välbehövlig debatt om detta länge besynnerligt tabuerade problem. De ansatser till sådan debatt som hittills förnummits har i alltför många fall präglats antingen av skamset överslätande — klasskillnad är fult det, så det finns det väl nästan inget av hos oss? — eller av moralistisk upphetsning av modell Göran Palm. Samuelsson är välgörande fri från båda olaterna; det vore lyckligt om diskussionen i större utsträckning kunde föras på hans manér.

KINA

Huruvida det starka och trängande nationella intresset av enighet och sammanhållning i längden skall visa sig äga kraft att tvinga dessa mäktiga lokalhövdingar till samverkan för Kinas enande och framåtskridande återstår ännu att se. Dock kan man icke bestrida, att sedan Yuan Shi-Kais dagar har Kina icke ägt en regering av ens tillnärmelsevis motsvarande auktoritet.

Svensk Tidskrift 1928